

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آموزش قرآن

سال دوم دوره راهنمایی تحصیلی مرحله دوم تعلیمات عمومی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی
نام کتاب : آموزش قرآن دوم راهنمایی - ۱۲۶

مؤلفان : یونس باقری، محمد شکری، سیدهادی محدث، سید محمد حسین میرباقری و مسعود وکیل
آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن : ۰۹۶۱-۹۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۰۹۶۶-۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت : www.chap.sch.ir

طرح گرافیک و صفحه‌آرا : علی نجمی
طرح جلد : گل و مرغ : علی‌رضا آقامیری

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (دارویخن)

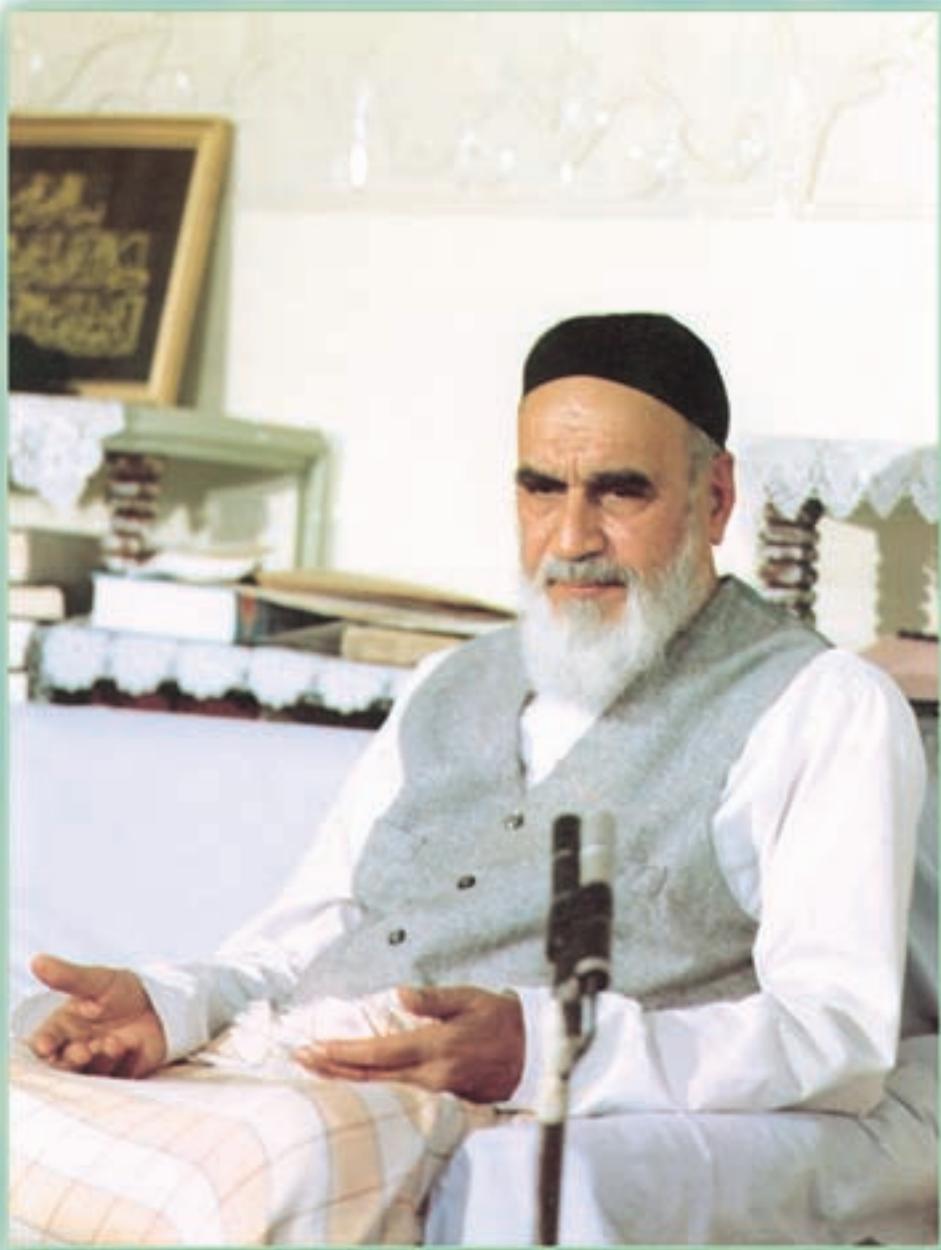
تلفن : ۰۹۶۱-۴۴۹۸۵۱۶۰، دورنگار : ۰۹۶۴۵۶۸۴، صندوق پستی : ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ دوازدهم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۷-۱۰۴۶-۰۵۹۶-۹۶۴ ISBN 964-05-1046-7

خداآوند شما را تحت تربیت اسلام، تربیت قرآن و تربیت امام زمان سلام الله علیه برای ملت
ما، جوانانی برومند قرار دهد ... جدیت کنید تا خودتان را خوب بار بیاورید.

امام خمینی

سپاس و درخواست

این کتاب در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۷۹ در استان کشور و در بیش از ۱۶ آموزشگاه به صورت آزمایشی و از سال تحصیلی ۸۰-۸۱ به صورت سراسری در کل کشور به اجرا درآمده است. این کتاب یک بار پس از اجرای آزمایشی و با استفاده از نظر دیران، داش آموزان و مسئولان گروه‌های آموزشی اصلاح شده است و اینک با استفاده از تجارب و نظرات کسب شده، و با سپاس از همه‌ی عزیزانی که با پیشنهاد خود، زمینه‌ی این تغییرات را فراهم آوردند، همراه با اصلاحات مجدد تقدیم می‌شود.

موجب تشکر و امتنان است که با ارسال نظرات اصلاحی خود از طریق صندوق پستی ۳۶۳/۱۵۸۵۵ و یا از طریق <http://quran-dept.talif> ما را در اصلاح و تکمیل هرچه بیشتر برنامه‌ی آموزش قرآن باری فرمایید.

**دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی
گروه قرآن**

همکاران و دانش آموزان عزیز:

استفاده از لوح فشرده (DVD) ترتیل کل قرآن کریم که قبلاً در اختیار دانش آموزان عزیز قرار گرفته است در داخل و خارج از کلاس توصیه می‌شود.
سعی کنیم همه‌ی کتاب‌های درسی خود به ویژه کتاب آموزش قرآن و مصحف شریف را که حاوی آیات نورانی قرآن است به خوبی حفظ کرده و در رعایت پاکیزگی و احترام به آن بکوشیم.

شایسته است مصحف شریف و این کتاب را همیشه در کتابخانه‌ی خود نگهداری کنید.

فهرست

درس	سوره	صفحات کتاب	شناخت	صفحات کتاب	صفحات (قرآن ده جزئی)	صفحات کتاب	صفحات شناخت	صفحات کتاب	صفحات	پیش‌گفتار
۱	يونس	۲۱۷ تا ۲۰۸	آداب تلاوت قرآن	۴	۲۱۷ تا ۲۰۸	يونس				
۲	يونس و هود	۲۳۴ تا ۲۱۸	شهریار پرهیزگار	۱۰	۲۳۴ تا ۲۱۸	يونس و هود				
۳	بوسف و رعد	۲۵۱ تا ۲۳۵	چه کسی فرمانده می‌شود؟!	۱۸	۲۵۱ تا ۲۳۵	بوسف و رعد				
۴	رعد، ابراهیم، حجر و نحل	۲۶۸ تا ۲۵۲	پرواز به سوی آسمان	۲۳	۲۶۸ تا ۲۵۲	رعد، ابراهیم، حجر و نحل				
۵	نحل و اسراء	۲۸۵ تا ۲۶۹	قرآن در نگاه دیگران	۲۹	۲۸۵ تا ۲۶۹	نحل و اسراء				
۶	اسراء و کهف	۳۰۱ تا ۲۸۶	فضیل زنده می‌شود	۳۴	۳۰۱ تا ۲۸۶	اسراء و کهف				
۷	کهف، مریم و طه	۳۱۷ تا ۳۰۲	بهار دل‌ها	۴۰	۳۱۷ تا ۳۰۲	کهف، مریم و طه				
۸	طه، انبیا و حجّ	۳۳۴ تا ۳۱۸	قرآن بخوان	۴۵	۳۳۴ تا ۳۱۸	طه، انبیا و حجّ				
۹	حجّ، مؤمنون و نور	۳۵۱ تا ۳۲۵	بهترین جایزه	۵۰	۳۵۱ تا ۳۲۵	حجّ، مؤمنون و نور				
۱۰	نور، فرقان و شعرا	۳۶۸ تا ۳۵۲	نامه‌ای از یک پدر به فرزند	۵۶	۳۶۸ تا ۳۵۲	نور، فرقان و شعرا				
۱۱	شعراء و نحل	۳۸۵ تا ۳۶۹	خداآوند چه کسانی را دوست دارد؟	۶۱	۳۸۵ تا ۳۶۹	شعراء و نحل				
۱۲	قصص و عنکبوت	۴۰۴ تا ۳۸۶	دار القرآن الکریم	۶۶	۴۰۴ تا ۳۸۶	قصص و عنکبوت				
	نیاشی			۷۱						
	فهرست کلمات			۷۲						

پیش‌گفتار

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَّيَّنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ
 اوست خدایی که در میان قومی که خواندن و نوشت
 نمی‌دانستند، پیامبری از میان خودشان برانگیخت
 يَتَلَوَ عَلَيْهِمْ أَيَّاتٍ وَ يُرَكِّبُهُمْ
 تا آیات خدا را بر آنان تلاوت کند و پاکشان گرداند
 وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ
 و کتاب خدا و حکمت الهی را به آنان پیامورزد
 وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ
 و آنان قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. جمعه ۲

دیبران محترم و اولیای گرامی

قرآن کریم از صدر اسلام تاکنون، محور تمامی علوم و معارف اسلامی بوده است. در طول تاریخ اسلام، هر نوع تعلیم و تربیت از قرآن آغاز شده و در کنار آن ادامه یافته است. انس با قرآن کریم، قرائت و تلاوت مستمر و روزانه‌ی آن درک معنای عبارات و آیات و تلاش برای تزکیه‌ی هرچه بیش‌تر، به منظور فهم بهتر قرآن و عمل به دستورهای خداوند، همه از ضروری‌ترین اهداف آموزش قرآن است.

ویژگی‌های متون درسی آموزش قرآن

این درس دارای دو کتاب است، یکی مصحف ده جزئی قرآن کریم که تمرین قرائت با استفاده از آن انجام می‌شود و دیگری کتاب آموزش قرآن که عهده‌دار آموزش مفاهیم و شناخت قرآن است. برخی از ویژگی‌ها و نکات این دو متن آموزش به شرح زیر است :

- ۱- این برنامه، شامل ۱۲ درس است که هر درس برای دو هفته (چهار ساعت آموزشی) تنظیم شده است.
- ۲- در هر درس، نیمی از محتوا و زمان تدریس به آموزش قرائت و نیم دیگر، به آموزش درک معنا و مفهوم برخی کلمات و عبارات قرآنی اختصاص دارد.

۳ تقویت توانایی قرائت و انس پیش‌تر با قرآن کریم، بر تمرین قرائت از روی قرآن ده جزئی در کلاس درس و خواندن روزانه به میزان حداقل یک صفحه از قرآن در خانه استوار است.

۴ فهم عبارات ساده‌ی قرآن مبتنی بر آشنایی با معنای کلمات پرکاربرد قرآن است. از این‌رو، بیش‌تر کلمات معنا شده حداقل ۱۵ بار در قرآن به کار رفته است. بقیه‌ی این گروه از کلمات، در پایه‌ی سوم آموزش داده خواهد شد. شایان ذکر است که دانش‌آموزان در پایه‌ی اول راهنمایی با معنای ۲۰۰ کلمه‌ی قرآنی، که بیش از ۳۵۰۰۰ بار در قرآن تکرار شده است آشنا شده‌اند که این تعداد حداقل ۴۵٪ از کل کلمات قرآن را شامل می‌شود. امسال نیز دانش‌آموزان با معنای ۲۰۰ کلمه‌ی دیگر قرآن آشنا می‌شوند. این کلمات حداقل بیش از ۵۰۰۰ بار در قرآن کریم تکرار شده است. به این ترتیب دانش‌آموزان در سال اول و دوم تقریباً با معنای ۵٪ از کل کلمات قرآن آشنا می‌شوند.

۵ دروس این کتاب با توجه به فرصت و امکانات عموم دبیران محترم و دانش‌آموزان سراسر کشور تنظیم شده است. بدیهی است دبیران و دانش‌آموزان علاقه‌مندی که فرصت و توانایی بیش‌تری دارند، می‌توانند در این زمینه بیش‌تر تلاش کنند. در این مورد انجام فعالیت مکمل و عمل به توصیه‌های دبیران محترم توصیه می‌شود.

۶ در عبارات قرآنی گاهی کلماتی به کار رفته است که دانش‌آموزان از قبل با معنای آن‌ها آشنا هستند. این گونه کلمات در جدول لغات درس معنا نشده و برای ترجمه به دانسته‌های قبلی دانش‌آموزان بسنده شده است؛ مانند کلمات: الله، دنیا، اموال، نعمه و

۷ در ترجمه‌ی لغات قرآنی سعی شده تا آن‌جا که ممکن است و به زیبایی ترجمه آسیب نمی‌رساند، از خود کلمه‌ی قرآنی یا کلمه‌ی هم‌خانواده‌ی آن استفاده شود. این روش، موجب تقویت توانایی دانش‌آموزان در ترجمه‌ی سایر کلمات هم‌خانواده می‌شود؛ مانند «یهودی»: هدایت می‌کند». هم‌چنین با توجه به ساخت عبارات در زبان عربی، گاهی در معنای دقیق و تحت‌اللفظی یک کلمه، اندکی تصرف شده است تا عبارت، پس از ترجمه، مفهوم روشن‌تری داشته باشد.

۸ برخی از کلمات و اصطلاحات قرآنی دارای معنای عمیق، گسترده و همه‌جانبه‌ای هستند؛ به طوری که یافتن کلمه‌ی معادل برای آن‌ها ممکن نیست. در این موارد مفهوم این کلمات به شکل مناسبی توضیح داده شده و توصیه شده است که در ترجمه از خود آن کلمه استفاده شود؛ مانند: عزیز و حکیم.

۹ کسب توانایی فهم عبارات قرآنی از ترجمه‌ی تحت‌اللفظی (کلمه به کلمه) آغاز می‌شود. این امر باید مورد توجه دبیران محترم باشد. به این ترتیب، دبیران محترم باید از دانش‌آموزان بخواهند که عبارات قرآنی را به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کنند تا گام اساسی و اولیه‌ی توانایی ترجمه‌ی عبارات، به خوبی و به درستی برداشته شود.

۱۰ برخی از نکات که به الگوهای خاص زبان عربی و تفاوت آن با زبان فارسی مربوط است و به ترجمه‌ی زیبا و روشن عبارات کمک می‌کند، در پاورپوینت درس‌ها بیان شده است؛ برای مثال در پاورپوینت آمده است که گاهی باید کلمات جمع را مفرد معنا کرد، مانند:

إنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ: اگر مؤمن باشید.

ساختار و روش تدریس دروس

پیش از بیان روش تدریس، تذکر این نکته مفید است که در هر کاری، به ویژه در آموزش قرآن کریم، باید در جست و جوی رضایت الهی بود. هر کاری که برای خدا انجام شود همیشه باقی است ولی کاری که چنین نباشد از بین رفتگی است. قرآن کریم می فرماید:

ما عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَ مَا عِنْدَاللَّهِ بَاقٍ.

نحل ۹۶

آنچه نزد شماست تمام می شود و از بین می رود و آنچه نزد خداست باقی می ماند.

هم چنین شاسته است در هر کلاس درس - به ویژه درس قرآن - با وضو باشیم و عمل به این ادب اسلامی را به دانش آموزان نیز توصیه کنیم تا علاوه بر عمل به این سنت حسن، دست زدن به خط قرآن بدون اشکال باشد. به منظور نظم بیشتر در انجام همه فعالیت‌های آموزشی، هر درس از دو جلسه‌ی مجزا تشکیل شده است. فعالیت‌های مربوط به یک جلسه در زنگ قرآن کریم در هر هفته (۹۰ دقیقه) انجام می شود. در هر جلسه مطابق تشخیص دیر محترم، تکلیف «انس با قرآن در خانه» جلسه‌ی قبل که شامل تمرین‌های مربوط به قرائت و مفاهیم است، در مدت زمان حدود ۱۵ دقیقه بررسی و ارزشیابی می شود تا هم مطالب جلسه‌ی قبل یادآوری شده و هم ارزشیابی مستمر به عمل آید. بقیه زمان به طور مساوی به آموزش قرائت و آموزش مفاهیم همان جلسه اختصاص دارد.

اینک به مراحل تدریس هر درس توجه کنید.

الف - تدریس قرائت آیات درس: آیات مربوط به هر درس طی مراحل زیر تدریس می شود. در این بخش روش‌های زیر توصیه می شود. دیر محترم با توجه به تجارب ارزشمند خویش و نیز توان داشن آموزان می توانند همین روش یا ترکیبی از روش‌های مفید و مؤثر را به کار بینند.

۱- پیش خوانی: داشن آموزان به صورت افرادی یا در گروه‌های دو یا سه نفره (با توجه به شرایط کلاس) آیات مربوط به هر جلسه را در کلاس به آرامی برای خود پیش خوانی می کنند. به منظور توزیع کامل صفحات هر جلسه می توانید از هر فرد یا گروه بخواهید یکی از این صفحات را پیش خوانی کنند.

در زمانی که داشن آموزان مشغول پیش خوانی هستند، دیر محترم کاملاً فعال در کلاس گردش می کند تا اشکالات داشن آموزان به ویژه آن‌هایی که نیاز بیشتری دارند، شناسایی و برطرف کند. اگر کلمه‌ای یا عبارتی برای پیش تر داشن آموزان مشکل بود آن را روی تخته بنویسید و از یک یا دو داشن آموز بخواهید آن کلمه یا عبارت را با دقت و آرامی بخوانند تا اشکال مستقیماً توسط داشن آموزان یا به کمک شما برطرف شود. در مورد تمرین قرائت آیات و نیز رفع مشکلات داشن آموزان با توجه به توانایی‌های کسب شده‌ی ایشان در دوره‌ی ابتدایی توضیحاتی در کتاب راهنمای معلم آموزش قرآن پایه اول راهنمایی آمده است، می توانید به آن جا مراجعه کنید.

۲- خواندن آیات: پس از پیش خوانی، ابتدا از داشن آموزان قوی تر و سپس از سایر داشن آموزان بخواهید تا آن جا که وقت آموزش قرائت اجازه می دهد، یک یا چند آیه (حدود دو سطر از قرآن کریم) از آیاتی را که پیش خوانی کرده‌اند برای کلاس با صدای بلند بخوانند. در صورتی که زمان لازم برای فعالیت سوم (بخش نوار قرائت یا CD) در نظر نگرفته‌اید، همین فعالیت را تا زمانی که وقت باقی است ادامه دهید. توصیه می شود دیر

محترم به تدریج فعالیت مربوط به آموزش قرائت را در کلاس به نحوی تنظیم و مدیریت کند که حدود نیمی از صفحات مصحف شریف مربوط به هفته در کلاس توسط دانشآموزان خوانده شود.

۳- پخش قرائت آیات: در نظر است لوح فشرده‌ی (CD) آیات ده جزء مصحف شریف همراه با مصحف در اختیار دانشآموزان قرار گیرد. دبیر محترم می‌تواند با تشخیص خویش در آغاز هر جلسه یا در زمان مناسب دیگری - در محدوده‌ی وقت آموزش قرائت - دقایقی را به پخش قرائت برخی از آیات آن درس اختصاص دهد.

ب- روش آموزش مفاهیم: تمرین‌های این بخش به شیوه‌ی کاملاً فعل و متنوع، آموزش معنای لغات و کسب مهارت در ترجمه‌ی ترکیب‌های پرکاربرد و عبارات و آیات کوتاه و ساده‌ی قرآن را بر عهده دارد. در هر بخش، ابتدا دانشآموزان جدول لغات درس را تکمیل می‌کنند. سپس، دبیر محترم چند بار کلمات جدول را از عربی به فارسی و از فارسی به عربی از دانشآموزان - به صورت دسته‌جمعی و انفرادی - می‌پرسد تا دانشآموزان معنای کلمات را به طور نسبی به خاطر بسیارند. آن‌گاه دانشآموزان با استفاده از این جدول و دانسته‌های قبلی خود، ترکیب‌ها و عبارات ساده‌ی جدول‌های این بخش را معنا می‌کنند. معمولاً در همین بخش از درس، تمرینی نیز برای کسب مهارت بیشتر در ترجمه‌ی عبارات و آشنایی با برخی از قواعد بسیار ساده آمده است. دانشآموزان این تمرین‌ها را نیز در کلاس انجام می‌دهند.

ج- انس با قرآن: برای هر جلسه، مجموعه‌ای از تمرین‌های قرائت و مفاهیم برای خانه‌ی دانشآموزان منظور شده است. هر جلسه دبیر محترم، دانشآموزان را به انجام منظم و روزانه‌ی این تکلیف ترغیب می‌کنند و جلسه‌ی بعد نیز از آن ارزشیابی به عمل می‌آید.

تذکر: بسیار مناسب است اولیای دانشآموزان، ایشان را در خواندن روزانه‌ی قرآن و در صورت نیاز انجام تمرین‌های انس با قرآن در خانه، کمک و تشویق کنند. برای این منظور خواندن روزانه‌ی قرآن توسط اولیای دانشآموزان بهترین مشوق برای دانشآموزان خواهد بود. دبیران محترم می‌توانند در آغاز سال تحصیلی با تشکیل جلسات با والدین دانشآموزان، ایشان را نسبت به برنامه‌ی آموزش قرآن و زمینه‌های انس مستمر با قرآن کریم آشنا و ترغیب کنند.

د- آشنایی با قرآن: این بخش به شیوه‌های مختلف داستان‌گویی، گزارش، شرح و توضیح و غیره تهیه شده است و هدف اصلی از آن‌ها، از یک سو فراهم آوردن زمینه و انگیزه‌ی لازم برای تلاوت آیات درس و از سوی دیگر، آشنایی بیشتر با قرآن کریم و موضوعات آن است. چنانچه این بخش‌ها، زیبا و جذاب و با توجه به برخی نکات طریق آن تدریس شود، زمینه‌ی علاقه‌ی بیشتر دانشآموزان را به موضوعات قرآنی و آشنایی آن‌ها را با جامعیت و ارزش‌والای مباحث قرآنی فراهم می‌آورد. قابل ذکر است که مباحث این بخش‌ها پس از تدریس، در گفت و گوهای آزاد کلاس و ارزش‌یابی مستمر، یادآوری و تمرین می‌گردد ولی در ارزش‌یابی‌های پایانی و کتبی مورد سؤال قرار نمی‌گیرد؛ به عبارت دیگر، دانشآموزان ملزم به حفظ مطالب این قسمت نیستند.

در صورت وجود وقت کافی، می‌توان از چند دانشآموز خواست این قسمت را یک بار بخوانند.

فعالیت‌های خارج از کلاس

تشویق دانشآموزان به فعالیت‌های قرآنی خارج از کلاس، علاوه بر تقویت توانایی ایشان در یادگیری

قرآن، زمینه‌ی انس پیش‌تر آن‌ها را با قرآن کریم فراهم می‌آورد. برخی از اهم این فعالیت‌ها عبارتند از : عضویت در دارالقرآن‌ها، انجام فعالیت‌های مکمل هر درس، مطالعه و انجام فعالیت‌های پیش‌تر مربوط به بخش آشنایی با قرآن و داستان‌ها، استماع نوارهای قرائت تحقیق و ترتیل زیبا از قاریان مشهور، قرائت آیات به شیوه‌ی ترتیل یا تحقیق، تهیه و ارائه‌ی اخبار و مطالب قرآنی در کلاس با استفاده از رادیو قرآن، رادیو معارف، روزنامه‌ها و مجلات، شرکت در مسابقات، جلسات و برنامه‌های قرآنی و ارزش‌یابی به دو صورت مستمر و پایانی انجام می‌شود.

الف - ارزش‌یابی مستمر : در هر جلسه، درس قبل در مدت زمان مناسبی از دانش‌آموزان پرسیده می‌شود. دیر محترم می‌تواند به تشخیص خود، این کار را پیش از آموزش درس جدید یا پس از آن انجام دهد. دانش‌آموزان بخشی از فعالیت یادگیری خود را تحت عنوان «انس با قرآن در خانه» انجام می‌دهند. توصیه می‌شود در هر ماه یک آزمون کتبی از بخش مفاهیم درس‌های خوانده شده به عمل آید. این آزمون‌ها، هم داشت آموزان را برای آزمون پایانی مفاهیم آماده می‌کند و هم دیر محترم را با سطح توانایی دانش‌آموزان پیش‌تر آشنا می‌سازد.

ب - ارزش‌یابی پایانی : این ارزش‌یابی مطابق آینین نامه امتحانات دوره‌ی راهنمای در دو نوبت به عمل می‌آید. در هر دو نوبت، نیمی از نمره، به قرائت (شفاهی) و نیم دیگر به مفاهیم (کتبی) اختصاص دارد. توصیه می‌شود برای آزمون پایانی شفاهی ۲۰ نمره و برای آزمون پایانی کتبی نیز ۲۰ نمره در نظر گرفته شود؛ در این صورت معدل این دو نمره، نمره‌ی آزمون پایانی دانش‌آموز خواهد بود.

قابل ذکر است براساس بند (ج) ردیف شماره‌ی ۴ رأی صادره در ششصد و هفتاد و چهارمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۱/۲/۵ جدول مواد درسی و نوع امتحان پایانی دوره‌ی راهنمایی در درس قرآن از شفاهی به کتبی - شفاهی به میزان ۱۰ نمره‌ی کتبی و ۱۰ نمره‌ی شفاهی تغییر یافته است.

توفيق پيش تر شما را در آموزش قرآن کريم آرزومندیم

